પ્રથમ સત્રાંત / ત્રિમાસિક મૂલ્યાંકન કસોટી - ૨૦૨૬

જીસીઇઆરટી (GCERT) આધારિત આદર્શ પ્રશ્નપત્ર સહ ઉત્તરવહી

સમાવિષ્ટ એકમો: એકમ ૧ થી ૭ (૧. રોજ નિશાળે જઈએ, ૨. કાનથી કાન, ૩. નંદુ સાથે એક દિવસ, ૪. અમૃતાની વાર્તા, ૫. અનિતા અને મધમાખીઓ, ૬. રિયાની મુસાફરી, ૭. રિયાની ટ્રેન મોડી પડી)

ધોરણ : ૪ (ચાર) **વિષય :** પર્યાવરણ (આસપાસ) **કુલ ગુણ :** ૪૦ **સમય :** ૨ કલાક

વિદ્યાર્થીનું નામ : ..... **રોલ નં. :** ..... **મેળવેલ ગુણ :** ..... / ૪૦

પ્રશ્ન ૧ (અ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેનો ક્રમ-અક્ષર ખાનામાં લખો. [૬ ગુણ]

સામાન્ય અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): પરિવહન સાધનો, પ્રાણીઓની શારીરિક વિશેષતાઓ, સામાજિક કીટકો અને ઐતિહાસિક/ભૌગોલિક સ્થળો વિશે તાર્કિક સમજ કેળવે છે.

૧. વર્તમાન સમયમાં સૌથી ઝડપી પરિવહન માટે નીચેનામાંથી કઈ જોડ સાચી છે? જવાબ: [ ]

(A) કાર - બસ
(B) ટ્રેન - હોડી
(C) ટ્રેન - વિમાન
(D) વિમાન - સાયકલ

૨. જે પ્રાણીઓ ઈંડાં મૂકે છે તેમને ઓળખવા માટે નીચે પૈકી કઈ બાબત સાચી છે? જવાબ: [ ]

(A) તેમના કાન બહાર દેખાતા નથી અને શરીર પર વાળ હોતા નથી.
(B) તેમના કાન બંને બાજુ જોઈ શકાય છે.
(C) તેમના શરીર પર ખૂબ વાળ હોય છે.
(D) તેઓ બચ્ચાંને દૂધ પીવડાવે છે.

૩. હાથીના મોટા કાન તેને કઈ રીતે મદદરૂપ થાય છે? જવાબ: [ ]

(A) ઝડપથી દોડવા માટે
(B) સાંભળવા તથા શરીરને ઠંડું રાખવા માટે
(C) ખોરાક પકડવા માટે
(D) પાણી પીવા માટે

૪. ખેજડી ગામના લોકો વૃક્ષો અને પર્યાવરણ વિશે શું માનતા હતા? જવાબ: [ ]

(A) વૃક્ષ આપણને નુકસાન કરે છે.
(B) વૃક્ષો આપણી જમીન બગાડે છે.
(C) "વૃક્ષ છે તો જ આપણે છીએ."
(D) વૃક્ષો પાણી પી જાય છે.

૫. મધપૂડામાં ઈંડાં મૂકવાનું મુખ્ય કાર્ય કોણ કરે છે? જવાબ: [ ]

(A) કામદાર મધમાખી
(B) રાણી મધમાખી
(C) નર મધમાખી
(D) સૈનિક માખી

૬. કચ્છનું 'પ્રવેશદ્વાર' ગણાતો મુખ્ય પુલ કયો છે? જવાબ: [ ]

(A) ગોલ્ડન બ્રિજ
(B) સાબરમતી પુલ
(C) સૂરજબારી પુલ
(D) વિવેકાનંદ પુલ

પ્રશ્ન ૧ (બ) કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. [૫ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): ભૌગોલિક પરિસ્થિતિઓ, પ્રાણીઓની શરીરરચના, વનસ્પતિ-વિસ્તાર અને જાહેર સેવા વિશે સમજી ખાલી જગ્યા પૂરે છે.

૧. પર્વતીય વિસ્તારમાં શાળાએ જવાનો રસ્તો પથરાળ અને _____ હોય છે. (સપાટ / આડા-અવળા)

૨. જે પ્રાણીઓના કાન બહાર દેખાય છે તેમના શરીર પર _____ જોવા મળે છે. (વાળ / પીંછા)

૩. હાથીના ટોળાનું નેતૃત્વ સૌથી _____ હાથણી કરે છે. (નાની / ઘરડી)

૪. ખેજડી ગામ રાજસ્થાનના _____ શહેર નજીક આવેલું છે. (જોધપુર / જયપુર)

૫. રેલવે સ્ટેશન પર લાલ રંગના કપડાં પહેરી સામાન ઊંચકતા માણસને _____ કહેવાય છે. (કુલી / ગાર્ડ)

પ્રશ્ન ૨ (અ) નીચે આપેલાં વિધાનો ખરાં (✓) છે કે ખોટાં (✗) તે જણાવો. [૫ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): પુલ નિર્માણ, પ્રાણી-પક્ષી પ્રજનન લક્ષણો, કીટકોનું જીવન અને ટ્રાફિક નિયમો અંગેની સમજ તપાસે છે.

૧. નદી પર સિમેન્ટનો મજબૂત પુલ બનાવવા લોખંડ, સિમેન્ટ અને પથ્થરનો ઉપયોગ થાય છે. [ ]

૨. પક્ષીઓના શરીર પર વાળ હોય છે તેથી તે બચ્ચાંને જન્મ આપે છે. [ ]

૩. કીડીઓ અને મધમાખીઓ સમૂહમાં શિસ્તબદ્ધ રીતે કામની વહેંચણી કરીને રહે છે. [ ]

૪. ખેજડી વૃક્ષના લાકડાને જીવજંતુ કે ઉધઈ દ્વારા સરળતાથી સડો લાગી જાય છે. [ ]

૫. રેલવે ફાટક બંધ હોય ત્યારે વાહન ચાલુ રાખી સતત હોર્ન વગાડવો જોઈએ. [ ]

પ્રશ્ન ૨ (બ) યોગ્ય જોડકાં જોડો. [૪ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): પરિવહનના માધ્યમો અને મધમાખીના કાર્યવિભાજન વચ્ચે સંબંધ જોડે છે.

વિભાગ 'અ'	જવાબ	વિભાગ 'બ'
(૧) સૂરજબારી પુલ	**(૧) → [ ]**	(A) રણપ્રદેશમાં શાળાએ જવા
(૨) ઊંટગાડી	**(૨) → [ ]**	(B) કચ્છનું પ્રવેશદ્વાર
(૩) રાણી મધમાખી	**(૩) → [ ]**	(C) મધ એકઠું કરવાનું કાર્ય
(૪) કામદાર મધમાખી	**(૪) → [ ]**	(D) માત્ર ઈંડાં મૂકવાનું કાર્ય

પ્રશ્ન ૨ (ક) નીચે આપેલાં પ્રાણીઓનું યોગ્ય જૂથમાં વર્ગીકરણ કરો. [૪ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): પ્રાણીઓ અને પક્ષીઓને તેમનાં પ્રજનન લક્ષણો આધારે વર્ગીકૃત કરે છે.

પ્રાણીઓ / પક્ષીઓ : [ગાય, ચકલી, ભેંસ, કાગડો, સિંહ, ગરોળી, હાથી, પોપટ]

બચ્ચાંને જન્મ આપનારાં પ્રાણીઓ (કાન બહાર દેખાય / શરીર પર વાળ હોય)	**ઈંડાં મૂકનારાં પ્રાણીઓ / પક્ષીઓ** (કાનને બદલે મીંડાં હોય / પીંછા હોય)
૧.	૧. .....
૨.	૨. .....
૩.	૩. .....
૪.	૪. .....

પ્રશ્ન ૩ (અ) મને ઓળખો. [૩ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): લક્ષણો અને ઉપયોગિતાના આધારે સાધનો, પ્રાણીઓ અને ઉપયોગી વૃક્ષોને ઓળખે છે.

૧. હું તારના દોરડા અને ટ્રોલીથી બનેલ છું, ઊંચા પર્વત કે ખીણ પાર કરવા મારો ઉપયોગ થાય છે.
→ ઉત્તર : _____

૨. મારા કાન પાંદડા જેવા આકારના છે, હું ૩ જેવું પોચું છું અને મને ગાજર ખૂબ ભાવે છે.
→ ઉત્તર : _____

૩. હું રણ વિસ્તારમાં થતું વૃક્ષ છું, મારી છાલમાંથી દવા બને છે અને સીંગોનું શાક બને છે.
→ ઉત્તર : _____

પ્રશ્ન ૩ (બ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં ઉત્તર આપો. (કોઈપણ પાંચ) [૫ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): વ્યવસાયો, પ્રાણી-વર્તણૂક, સંદેશાવ્યવહાર, રેલવે પરિભાષા અને ઐતિહાસિક બલિદાન વિશે ટૂંકા ઉત્તર આપે છે.

૧. સમુદ્રમાં મીઠાના અગર બનાવીને મીઠું પકવનારને શું કહેવાય છે?

૨. પક્ષીઓને કાન બહાર કેમ દેખાતા નથી?

૩. હાથીઓ પોતાના શરીરને ઠંડક આપવા માટે શામાં રમવાનું પસંદ કરે છે?

૪. જ્યારે કોઈ મધમાખીને રસવાળું ફૂલ મળે ત્યારે તે બીજી માખીઓને કેવી રીતે જાણ કરે છે?

૫. રેલવે જંકશન એટલે શું?

૬. અમૃતા અને તેના ગામના લોકોએ વૃક્ષો બચાવવા માટે શું કર્યું હતું?

પ્રશ્ન ૪ (અ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર આપો / વૈજ્ઞાનિક કારણ આપો. (કોઈપણ બે) [૪ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): પર્યાવરણ જાળવણી, પ્રાણીઓનું સામાજિક જીવન અને ઇંધણ બચત અંગે વૈજ્ઞાનિક કારણોની સમીક્ષા કરે છે.

૧. **કારણ આપો :** આપણે વધુમાં વધુ વૃક્ષો વાવવાં અને તેનો ઉછેર કરવો જોઈએ.

૨. **સમજાવો :** પ્રાણીઓ સમૂહમાં (ટોળામાં) કેમ રહે છે? તેનાથી તેમને શો ફાયદો થાય છે?

૩. **કારણ આપો :** રેલવે ફાટક બંધ હોય ત્યારે વાહનનું એન્જિન બંધ રાખવું જોઈએ.

પ્રશ્ન ૪ (બ) નીચેનામાંથી કોઈપણ એક પ્રશ્નનો સવિસ્તાર ઉત્તર આપો. [૪ ગુણ]

અધ્યયન નિષ્પત્તિ (*LO*): જાહેર સુવિધાઓનું વિસ્તૃત વર્ણન કરે છે અથવા સ્ત્રી શિક્ષણ અને સ્વનિર્ભરતાનું મહત્વ સમજી વિચારો વ્યક્ત કરે છે.

(૧) રેલવે સ્ટેશન પર મુસાફરોની સગવડ માટે કઈ કઈ સુવિધાઓ અને વ્યવસ્થાઓ જોવા મળે છે? વિગતે લખો.

— અથવા —

(૨) અનિતાના જીવન સંઘર્ષમાંથી આપણને કઈ કઈ પ્રેરણા મળે છે? દીકરીઓના શિક્ષણનું શું મહત્વ છે?

પસંદ કરેલ પ્રશ્ન ક્રમ : [ ] **ઉત્તર :**